

Inhoud

INLEIDING	v
------------------------	---

HOOFDSTUK 1.

WAT IS RECHT?	1
----------------------------	---

1. Wat is recht?	1
1.1. Het begrip recht.	1
1.2. Een maatschappelijk en evoluerend fenomeen	1
1.2.1. Recht als spiegel van de samenleving	1
1.2.2. Recht staat nooit stil.	2
1.2.3. Geen maatwerk.	2
1.3. Regels	3
1.4. Doel van het recht: orde en veiligheid	3
1.5. De overheid	3
1.6. Afdwingbaarheid	5
2. Bronnen van het recht	5
2.1. Altijd eerst de wet	5
2.1.1. Problemen oplossen	5
2.1.2. Verschillende soorten wetten.	6
2.1.3. Als de wet niet wordt nageleefd	6
2.1.4. Geeft de wet een antwoord op alle maatschappelijke vragen?	6
2.2. En dan de rechtspraak.	6
2.2.1. Van de wet tot een concreet geval	6
2.2.2. Van een concreet geval tot een regel	7
2.2.3. Recht in evolutie	8
2.3. De rechtsleer	8
2.4. Algemene rechtsbeginselen	8
2.5. De gewoonte	9
3. Indeling van het recht	9

HOOFDSTUK 2.

DE UITOEFENING VAN HET BEROEP VAN VERPLEEGKUNDIGE/VROEDVROUW	11
--	----

1. Belangrijkste beroepen in de gezondheidszorg	11
2. De wettelijke regeling van het verpleegkundig beroep	12
2.1. Bescherming van het beroep	12
2.2. De onwettige uitoefening van de verpleegkunde	12
2.3. Titelbescherming	13

2.4.	Bijzondere beroepstitels	13
2.4.1.	Lijst van de bijzondere beroepstitels voor de houders van het diploma of de titel van gegradueerde verpleger of van bachelor in de verpleegkunde	13
2.4.2.	Lijst van de bijzondere beroepsbekwaamheden voor de houders van het diploma of de titel van gegradueerde verpleger, voor de bachelors in de verpleegkunde, voor de houders van het diploma van verpleegkunde en voor de houders van het brevet of de titel van verpleger	14
2.5.	Verpleegkundige verstrekkingen	14
2.5.1.	Onderverdelingen	14
A.	Globale verpleegkundige activiteiten (A-verstrekkingen) ...	14
B.	Technische verpleegkundige prestaties (B1- en B2-verstrekkingen)	15
C.	Toevertrouwde geneeskundige handelingen (C-verstrekkingen)	15
2.5.2.	Voorwaarden	16
A.	Standaardverpleegplan of -procedure	16
B.	Medisch voorschrift	17
3.	Wettelijke regeling van het beroep van vroedvrouw	19
3.1.	Wettelijke erkenning van het beroep van vroedvrouw	19
3.2.	De vroedvrouw als beoefenaar van de geneeskunde	19
3.3.	Bevoegdheid en verplichtingen in het algemeen	20
3.3.1.	Onvoorziene verwickelingen	21
3.3.2.	Verloskundig dossier	21
3.3.3.	Nodig materieel	21
3.3.4.	Waken over hygiëne	21
3.3.5.	Inlichten	21
3.3.6.	Pathologische tekens	21
3.3.7.	Sterfte	22
3.3.8.	Permanente vorming	22
3.4.	Bevoegdheden en verplichtingen in het bijzonder	22
3.4.1.	Bevoegdheden en verplichtingen tijdens de zwangerschap	22
3.4.2.	Bevoegdheid tijdens de bevalling	23
3.4.3.	Bevoegdheidsoverschrijding	23
3.4.4.	De vroedvrouw als beoefenaar van de verpleegkunde	24
4.	De zorgkundige	24
4.1.	Welke zijn de activiteiten die een zorgkundige mag uitoefenen?	25
4.2.	Onder welke voorwaarden mogen de zorgkundigen deze activiteiten uitoefenen?	25
4.3.	De “gestructureerde equipe”	26
4.4.	Toezicht door de verpleegkundige	26

HOOFDSTUK 3.**AANSPRAKELIJKHEID VAN DE VERPLEEGKUNDIGE EN DE VROEDVROUW 27**

1.	Begrippen	27
1.1.	Strafrechtelijke aansprakelijkheid	27
1.2.	Burgerrechtelijke aansprakelijkheid	28
1.3.	Strafrechtelijke en burgerrechtelijke aansprakelijkheid	28
2.	Strafrechtelijke aansprakelijkheid	29
2.1.	Opzettelijke slagen en verwondingen	29
2.1.1.	Begrippen	29
2.1.2.	Strafrechtelijke immuniteit	30
	A. Voorwaarden voor strafrechtelijke immuniteit	31
	B. Een toepassing: fixatie	34
2.2.	Onopzettelijke doding en verwonding	37
2.2.1.	Voorwaarden om op grond van onopzettelijke doding of verwonding bestraft te kunnen worden	37
	A. Een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg	37
	B. De dood of een lichamelijk letsel	39
	C. Oorzakelijk (causaal) verband	39
	D. Geen oogmerk om te doden of te verwonden	39
2.2.2.	Straffen	39
2.2.3.	Schadevergoeding	40
2.2.4.	De strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon	40
2.3.	Hulpverzuim / De wettelijke hulpverleningsplicht	40
2.3.1.	De wet	41
2.3.2.	Voorwaarden voor strafbaarheid	41
	A. Verzuimen hulp te bieden	41
	B. Het slachtoffer verkeert in groot gevaar	41
	C. De betrokkene moet zelf de toestand hebben vastgesteld of iemand moet hem die toestand hebben beschreven	41
	D. Geen ernstig gevaar voor zichzelf of anderen	41
2.4.	Valsheid in geschrifte	42
2.4.1.	Het begrip	42
2.4.2.	Voorwaarden	42
	A. Het moet gaan om een geschrift dat door de wet beschermd is	42
	B. De waarheid werd vervalst op een door de wet omschreven manier	42
	C. Er moet sprake zijn van bedrieglijk opzet of het oogmerk om te schaden	42
	D. Er moet sprake zijn van een nadeel	42
2.4.3.	Wetsartikelen die van belang kunnen zijn voor de verpleegkundige of de vroedvrouw	43

A.	Artikel 196 Sw.	43
B.	Artikel 203 Sw.	43
C.	Artikel 205 Sw.	43
2.4.4.	Vervalser en gebruiker worden gestraft	43
2.5.	Onwettige uitoefening van de geneeskunde	44
2.6.	Schending van het beroepsgeheim	45
2.6.1.	Het recht op privacy	45
2.6.2.	Het beroepsgeheim in het strafrecht: filosofie	45
2.6.3.	De wet	46
2.6.4.	Wie is gebonden door de wet?	46
A.	Uitdrukkelijk vermeld	46
B.	Beroep of staat	46
C.	Knelpunt: ondersteunend personeel	48
2.6.5.	Welke gegevens vallen onder het toepassingsgebied van artikel 458 Sw.?	49
A.	Kennis uit hoofde van het beroep	49
B.	Geheimen die zijn toevertrouwd	50
2.6.6.	Tegenover wie geldt de geheimhoudingsplicht?	51
A.	De patiënt	51
B.	Gedeeld beroepsgeheim of gezamenlijk beroepsgeheim	52
C.	De familie en naastbestaanden	54
D.	De politie	56
E.	De pers	57
2.6.7.	Wettelijke uitzonderingen	57
A.	In rechte of voor een parlementaire onderzoekscom- missie getuigenis afleggen	57
B.	Overleggen van het medisch dossier	58
C.	Wettelijke verplichting om geheimen bekend te maken	58
D.	Aangifte van misdrijven	59
E.	Noodtoestand	60
F.	Artikel 458 <i>bis</i> Sw.: misdrijven ten aanzien van minder- jarigen of kwetsbaren	61
G.	Instemming van de patiënt	62
H.	Verdediging in rechte	62
2.6.8.	Sancties	63
A.	Strafrechtelijk	63
B.	Burgerrechtelijk	63
2.7.	Zwangerschapsafbreking (zie verder)	63
2.8.	Euthanasie (zie verder)	63
3.	Burgerrechtelijke aansprakelijkheid	64
3.1.	Contractuele en aquiliaanse aansprakelijkheid	64
3.1.1.	Leeftijd	64
3.1.2.	Soort fout	64

3.1.3.	Vergoeding van de schade	64
3.2.	Contractuele aansprakelijkheid	65
3.2.1.	Wanneer?	65
3.2.2.	Contract/verbintenis	65
3.3.	Aquiliaanse (buitencontractuele) aansprakelijkheid	66
3.4.	Voorwaarden voor aansprakelijkheid	67
3.4.1.	Contractuele aansprakelijkheid	67
A.	Contract niet nageleefd	67
B.	Schade	67
3.4.2.	Aquiliaanse aansprakelijkheid	68
A.	Bestaan van een fout	68
B.	Schade	71
C.	Oorzakelijk verband tussen fout en schade	71
3.5.	Aansprakelijkheid van verpleegkundigen en vroedvrouwen	72
3.5.1.	Aansprakelijkheid van de zelfstandige beroepsbeoefenaar	72
A.	Een contract	72
B.	Maar toch aquiliaanse aansprakelijkheid als er sprake is van een misdrijf	72
3.5.2.	Aansprakelijkheid van de verpleegkundige/vroedvrouw als werknemer	72
A.	Er is een contract tussen de werkgever van de beroepsbeoefenaar en de patiënt	72
B.	Er is geen contract tussen de werkgever en de patiënt	73
C.	Artikel 18 WAO	73
3.5.3.	Aansprakelijkheid van de stagiair	73
3.5.4.	De wet medische ongevallen	73
A.	Nadelen van het klassieke aansprakelijkheidssysteem	73
B.	Uitgangspunt van de wet	74
C.	Toepassingsgebied	75
4.	Gevolgen van aansprakelijkheid	76
4.1.	Burgerrechtelijk	76
4.2.	Strafrechtelijk	77
4.3.	Arbeidsrechtelijk	77
4.4.	Conclusie	77

HOOFDSTUK 4.

DE PERSOON IN HET RECHT

1.	De persoon	79
1.1.	De natuurlijke persoon	79
1.2.	De rechtspersoon	80
2.	Het begin van de natuurlijke persoon	80
2.1.	De verwekking	80

2.2.	De geboorte	83
2.2.1.	Burgerrechtelijk	83
2.2.2.	Strafrechtelijk	84
2.2.3.	Verplichtingen naar aanleiding van de geboorte.....	85
A.	De kennisgeving.....	85
B.	De aangifte van de geboorte	86
C.	De aangifte van een doodgeboren kind	87
3.	De afstamming	88
3.1.	De afstamming langs moederszijde	88
3.1.1.	Vaststelling van de afstamming.....	88
A.	In principe: door de geboorteakte	88
B.	Door moederlijke erkenning	89
C.	Door gerechtelijke vaststelling.....	90
3.1.2.	Betwisting van het moederschap	91
A.	Het moederschap is vastgesteld door de geboorteakte	91
B.	Het moederschap is vastgesteld door erkenning	93
C.	Het moederschap is gerechtelijk vastgesteld	93
3.2.	De afstamming langs vaderszijde	94
3.2.1.	De moeder van het kind is gehuwd: het vermoeden van vaderschap.....	94
A.	Het kind geboren tijdens het huwelijk heeft de echtgenoot van de moeder als vader	94
B.	Het kind dat geboren is binnen de 300 dagen na de ontbinding of nietigverklaring van het huwelijk, heeft de echtgenoot van de moeder als vader	94
C.	De uitschakeling van de vaderschapsregel	94
D.	De betwisting van het vaderschap binnen het huwelijk	95
E.	Hoe kan het vaderschap worden betwist?	96
3.2.2.	De moeder van het kind is niet gehuwd: de vaderlijke erkenning ..	97
A.	De vrijwillige erkenning	97
B.	Gedwongen vaststelling (onderzoek naar vaderschap)	100
C.	Vaststelling van de overspelige afstamming: het overspelige kind <i>a patre</i>	101
D.	Betwisting van de erkenning.....	101
E.	Onderhoudsvordering tegen de verwekker van het kind. ...	102
3.3.	De afstamming samengevat	102
3.4.	De adoptie.....	103
3.4.1.	Algemene voorwaarden.....	104
3.4.2.	Leeftijdsvoorwaarden	104
3.4.3.	Toestemmingen.....	105
A.	Van de adoptant	105
B.	Van de geadopteerde.....	105
C.	Van de ouders t.a.v. wie de afstamming vaststaat	105
D.	Van de voogd.....	105

3.4.4.	De adoptieprocedure	105
3.4.5.	De interlandelijke adoptie	105
4.	Identificatie	106
4.1.	De naam	106
4.1.1.	De voornaam	106
4.1.2.	De familienaam	108
A.	Vroeger: familienaam van de vader	108
B.	Nu: keuze voor naam van de vader, de moeder of dubbele naam.	108
C.	Latere wijzigingen van de familienaam.	109
4.2.	Het geslacht	109
4.2.1.	Principes.	109
4.2.2.	Toekenning van het geslacht.	110
4.2.3.	Latere wijziging	110
A.	Verbetering van de akte van de burgerlijke stand.	110
B.	Wijziging van het geslacht	111
4.3.	De woonplaats.	112
5.	De bekwaamheid	112
5.1.	Begrippen.	112
5.1.1.	Rechtsbekwaamheid	113
5.1.2.	Handelingsbekwaamheid	113
5.1.3.	Wilsbekwaamheid.	113
5.2.	Minderjarigen.	114
5.2.1.	Handelingsonbekwaamheid	114
5.2.2.	Nuancering.	115
5.2.3.	Vertegenwoordiging	115
A.	De minderjarige heeft twee ouders	115
B.	De minderjarige heeft één ouder	115
C.	De minderjarige heeft geen ouders meer	116
5.2.4.	Het ouderlijk gezag.	116
A.	De verplichtingen van de ouders	116
B.	De rechten van de ouders: het ouderlijk gezag	118
C.	Wat als het misloopt?	120
D.	Rechten en plichten van de minderjarige	122
E.	Jeugdhulpverlening	122
F.	Een als misdrijf omschreven feit (MOF)	123
G.	Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind	124
5.3.	Meerderjarige onbekwame personen	125
5.3.1.	De beschermde persoon	125
5.3.2.	Uitgangspunten	127
5.3.3.	Beschermingsmaatregelen	128
A.	Buitengerechtelijke bescherming voor goederen krijgt voorrang	128

	B. Gerechtelijke bescherming: zowel voor goederen als voor de persoon	129
	C. De bewindvoerder	131
5.4.	Wilsonbekwaamheid bij medische beslissingen	131
5.4.1.	Feitelijke situatie geldt	131
5.4.2.	Concrete beoordeling door beroepsbeoefenaar	132
6.	Persoonlijkheidsrechten	133
6.1.	De individualiteit van de persoon	133
6.2.	De psychische en morele integriteit	133
6.3.	De fysieke persoonlijkheid	134
7.	Het lichaam in het recht	134
7.1.	Principes	134
7.1.1.	Recht op fysieke integriteit	134
	A. Respecteren van de fysieke integriteit	135
	B. Zelfbeschikkingsrecht	136
	C. Spanning tussen het recht op fysieke integriteit en het zelfbeschikkingsrecht	137
7.2.	Zwangerschapsafbreking	137
7.2.1.	Principe van strafbaarheid	138
7.2.2.	Niet-strafbaarheid	138
	A. Zwangerschapsafbreking voor 12 weken	138
	B. Zwangerschapsafbreking na 12 weken	139
	C. Niet naleven voorwaarden	140
7.2.3.	Gewetensbezwaren	140
7.2.4.	Registratie	140
7.3.	Gedwongen opname	140
7.3.1.	Inleiding	141
7.3.2.	Toepassingsgebied	141
7.3.3.	Toepassingsvoorwaarden	142
	A. Geestesziekte	142
	B. Gevaar	143
	C. Causaal verband tussen geestesziekte en gevaar	143
	D. De toestand moet de opname noodzakelijk maken	143
	E. Geen andere geschikte behandeling	143
7.3.4.	Procedure	144
	A. De gewone procedure	144
	B. De spoedprocedure	144
7.3.5.	Behandeling in een ziekenhuis	145
	A. De observatieperiode	145
	B. Verder verblijf	145
7.3.6.	Verpleging in een gezin	146
7.3.7.	Gedwongen opname, gedwongen behandeling?	146
	A. Wilsonbekwame patiënt	146
	B. Wilsbekwame patiënt	146

7.3.8.	Fundamentele rechten	147
7.3.9.	Bekwaamheid van de gedwongen opgenomen zieke	147
7.4.	Medisch begeleide voortplanting	147
7.4.1.	Toepassingsgebied	148
A.	Uitvoering	148
B.	Toegang tot medisch begeleide voortplanting	148
7.4.2.	Medisch begeleide voortplanting met embryo's en gameten.	149
A.	Voorafgaande controle van oorzaken van steriliteit, onvruchtbaarheid of subfertiliteit.	149
B.	Informatie en begeleiding	150
C.	Voorafgaande overeenkomst	150
7.4.3.	Afname van gameten (eicellen en sperma)	150
A.	Bewaring door invriezing van gameten voor de invulling van een bestaande of latere kinderwens	150
B.	Gebruik voor wetenschappelijk onderzoek	151
C.	Donatie van gameten	152
7.4.4.	MBV door inplanting van een embryo in vitro	155
A.	MBV door inplanting van een embryo dat tot stand kwam met de gameten van de wensouders.	155
B.	MBV door inplanting van een embryo dat tot stand kwam met donorgameten	156
C.	Wetenschappelijk onderzoek op embryo's	158
7.5.	Medische experimenten op mensen	159
7.5.1.	Begrippen en toepassingsgebied	159
A.	Proeven	159
B.	Experimenten	160
7.5.2.	De partijen	160
A.	De deelnemer	160
B.	De opdrachtgever	160
C.	De onderzoeker	161
D.	Het ethisch comité	161
E.	De minister van Volksgezondheid	162
7.5.3.	Bescherming van de deelnemer	162
A.	Algemeen	162
B.	Toestemming	163
C.	Minderjarigen	164
D.	Onbekwame meerderjarigen	164
E.	Personen van wie de toestemming niet kan worden verkregen wegens hoogdringendheid	166
7.5.4.	Aansprakelijkheid en verzekering	166
7.6.	Orgaantransplantatie bij levenden	166
7.6.1.	Maatschappelijk belang	166
7.6.2.	Toepassingsgebied	167
7.6.3.	Algemene voorwaarden	167

7.6.4.	Meerderjarigheid en toestemming	168
7.6.5.	Minderjarigen.....	169
7.6.6.	Wegname na overlijden	169
7.6.7.	Verplichtingen van de arts.....	169
	A. Bij levende donor	169
	B. Bij overleden donor	170
8.	Het einde van de natuurlijke persoon.....	170
8.1.	Begrip	170
8.2.	Verplichtingen in verband met het overlijden	170
8.2.1.	Aangifte	170
8.2.2.	Bestemming van het lijk	171
	A. De begraafing.....	171
	B. De lijkverbranding/crematie	172
8.3.	Orgaantransplantatie bij overledenen	172
8.3.1.	Toepassing	172
8.3.2.	Principe.....	173
	A. Uitdrukkelijk verzet.....	173
	B. Standpunt inzake transplantatie niet bekendmaken	173
	C. Uitdrukkelijk toestemmen	173
8.3.3.	Voorwaarden voor transplantatie	174
8.4.	Autopsie	174
8.4.1.	De wetenschappelijke autopsie	174
8.4.2.	De politionele autopsie.....	175
8.4.3.	De gerechtelijke autopsie	175
8.5.	Lichaamsdonatie.....	175
8.6.	Beslissingen over het levenseinde	175
8.6.1.	Niet-behandelingsbeslissingen (NBB's).....	175
	A. Situering	175
	B. Toestemming	176
8.6.2.	Pijnbestrijding met levensverkortend effect	179
8.6.3.	Palliatieve sedatie.....	181
8.6.4.	Euthanasie	182
	A. Definitie	182
	B. Het verzoek.....	182
	C. De gezondheidstoestand van de patiënt	188
	D. De rol van de arts.....	192
8.6.5.	Wet betreffende de palliatieve zorg.....	195
8.6.6.	Hulp bij zelfdoding.....	195
8.6.7.	Levensbeëindiging door toediening van letale middelen zonder uitdrukkelijk verzoek van de patiënt	196

HOOFDSTUK 5.**DE RELATIE BEROEPSBEOEFENAAR-PATIËNT. 197**

1.	Patiëntenrechten	197
1.1.	Toepassingsgebied	197
1.1.1.	Patiënt	197
1.1.2.	Beroepsbeoefenaars	197
1.1.3.	Gezondheidszorg	198
1.2.	Recht op informatie	199
1.2.1.	Recht op gezondheidsinformatie (art. 7)	199
A.	Welke informatie?	199
B.	Aan wie?	200
C.	In welke vorm?	201
D.	Weigering van informatie	202
1.2.2.	Recht op geïnformeerde toestemming of <i>informed consent</i> (art. 8)	203
A.	Vorm van de toestemming	204
B.	De geïnformeerde weigering van toestemming en de negatieve wilsverklaring	204
C.	Draagwijdte van de toestemming	205
D.	Plaatsvervangende toestemming	207
1.3.	Recht op privacy (art. 10)	211
1.3.1.	Recht op informationele privacy	211
1.3.2.	Recht op ruimtelijke privacy	211
1.4.	Rechten in verband met het patiëntendossier (art. 9)	211
1.4.1.	Recht op een patiëntendossier	211
A.	Patiëntendossier	212
B.	Zorgvuldig bijhouden	212
1.4.2.	Recht op rechtstreekse inzage	212
A.	Termijn	213
B.	Persoonlijke notities en info van derden	213
1.4.3.	Recht op onrechtstreekse inzage?	213
A.	Therapeutische exceptie	213
B.	Inzage door nabestaanden	213
C.	Inzage door de vertegenwoordiger	214
1.4.4.	Recht op een afschrift	214
1.5.	Recht op kwaliteitsvolle dienstverlening (art. 5)	214
1.6.	Recht op vrije keuze van beroepsbeoefenaar (art. 6)	215
1.7.	Recht op pijnbestrijding (art. 11 <i>bis</i>)	217
1.8.	Klachtrecht (art. 11)	217
1.8.1.	Algemeen	217
1.8.2.	Klachtenbemiddeling	217
1.8.3.	De Federale Commissie "Rechten van de patiënt"	218
2.	Plichten van de patiënt	218

BIJLAGE 1	
VERDUIDELIJKINGEN BIJ DE LIJST VAN DE TECHNISCHE VERPLEEGKUNDIGE VERSTREKKINGEN EN DE TOEVERTROUWDE GENEESKUNDIGE HANDELINGEN OP BASIS VAN DE BRIEFWISSELING MET DE TECHNISCHE COMMISSIE VOOR VERPLEEGKUNDE	221
BIJLAGE 2	
STAAND ORDER	237
BIJLAGE 3	
NEGATIEVE WILSVERKLARING	239
BIJLAGE 4	
MODEL VOOR DE WILSVERKLARING INZAKE EUTHANASIE	241
BIJLAGE 5	
AANWIJZING VAN EEN VERTROUWENSPERSOON	244
BIJLAGE 6	
AANWIJZING VAN EEN VERTEGENWOORDIGER IN HET KADER VAN DE VERTEGENWOORDIGING VAN DE PATIËNT.	246
BIJLAGE 7	
VERZOEKSCHRIFT GEDWONGEN OPNAME: VOORBEELD	248
BIJLAGE 8	
DNR-PROTOCOL	249
BIJLAGE 9	
LIJST VAN DE GENEESMIDDELEN DIE DOOR DE VROEDVROUWEN AUTONOOM MOGEN WORDEN VOORGESCHREVEN IN HET KADER VAN DE OPVOLGING VAN NORMALE ZWANGERSCHAPPEN, DE PRAKTIJK VAN NORMALE BEVALLINGEN EN DE ZORG AAN GEZONDE PASGEBORENEN IN EN BUITEN HET ZIEKENHUIS ...	250
TREFWOORDENREGISTER	253